

FILOZOFIA BEZPIECZEŃSTWA EKOLOGICZNEGO CZYLI O BEZPIECZEŃSTWIE EKOLOGICZNYM PAŃSTWA

A. DAWIDZIUK

*Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach
Instytut Nauk Społecznych i Bezpieczeństwa*

Анотація

У статті ідеться про те, що безпека громадян є найвищим обов'язком держави. Це питання охоплює багато сфер, пов'язаних із захистом кордонів, населення, культурних та економічних ресурсів, а також природного середовища. Висвітлення питання безпеки держави автор статті поєднує з філософськими міркуваннями на дану тему.

Ключові слова: екологічна безпека, безпека держави.

Streszczenie

Artykuł zajmuje się tym, że najwyższym obowiązkiem państwa jest bezpieczeństwo obywateli. Kwestia ta obejmuje wiele obszarów związanych z ochroną granic, ludności, zasobów kulturalnych i gospodarczych, a także środowiska naturalnego. Obejmując kwestię bezpieczeństwa państwa, autor artykułu łączy filozoficzne rozważania na ten temat.

Słowa kluczowe: bezpieczeństwo ekologiczne, bezpieczeństwo państwa.

Summary

The article deals with the fact that the security of citizens is the highest responsibility of the state. This issue covers many areas related to the protection of borders, population, cultural and economic resources, as well as the natural environment. Covering the question of state security, the author of the article combines philosophical considerations on this topic.

Key words: ecological safety, state security.

Przyroda jest bramą do poznania Boga, uleczenia, oświecenia,
wyższych wymiarów, miłości i człowieczeństwa...

A. Rubacha

Wstęp

Zapewnienie bezpieczeństwa obywateli jest najważniejszym i nadrzędnym obowiązkiem państwa. Jest zadaniem, które stale pozostaje aktualne i wpisuje się w podejmowane przez państwo działania. Problematyka bezpieczeństwa obejmuje wiele obszarów tematycznych, jak i funkcjonalnych państwa, związanych z ochroną jego granic, ludności, infrastruktury oraz środowiska przyrodniczego. Różnorodność zjawisk klimatycznych i działań podejmowanych przez człowieka prowadzi nieuchronnie do rzeczywistych, czy potencjalnych zagrożeń świata przyrody. Aktywność gospodarcza państw związana jest z różnymi formami eksploatacji kopalin, zanieczyszczeniem środowiska, w tym powietrza, wód, gleby, a to stwarza zagrożenia dla zdrowia i życia człowieka, społeczeństw, ich warunków bytowych. Mogą one być na tyle istotne, że stają się przyczyną destabilizacji organizacji życia w państwie, co wymusza do podejmowania działań ochronnych ludności. W ostatnim czasie szczególnego znaczenia nabiera ochrona środowiska naturalnego, czyli warunków życia wszelkich organizmów żywych, na czele z człowiekiem, jako podmiotem podejmowanych działań. Wskazywanym obszarem zajmuje się ekologia, jako refleksja naukowa o ochronie przyrody, a w rozumieniu bezpieczeństwa państwa – bezpieczeństwo ekologiczne, jako jeden z segmentów szeroko postrzeganego bezpieczeństwa.

Rozwój cywilizacyjny wymusił, aby w dzisiejsze postrzeganie troski o państwo włączyć również bezpieczeństwo ekologiczne, jako niezwykle ważny zakres dociekań. Nie można nie mówić o zagrożeniach ekologicznych, które pojawiają się z coraz większą intensywnością. Dlatego też

oczekuje się, aby państwa w swoich dyspozycjach posiadały odpowiednie siły i środki, aby – w razie konieczności – były przygotowane do przeciwdziałania podnoszonym zagrożeniom. Posiadanie ich przyjmuje się za konieczne i niezbędne warunki funkcjonowania struktur państwa.

Konceptualizacja podstawowych pojęć z zakresu bezpieczeństwa

Określenie podstawowej funkcji państwa, jaką jest zapewnienie bezpieczeństwa, wymaga sprecyzowania pojęć i terminów określających zakres jego zakres działań. Powszechnie przyjmowane definicje bezpieczeństwa zwracają uwagę na ich wieloaspektowość, gdyż zakres stosowania ich określa wiele dyscyplin naukowych i światopoglądowych. Tworzone są w oparciu o zainteresowania takich dziedzin, jak m.in.: politologia, nauki o stosunkach międzynarodowych, prawo, socjologia, ekonomia, kryminologia, historia, psychologia, nauki o bezpieczeństwie, ale także etyka, religia czy securitologia¹. Definiowanie i pojmowanie bezpieczeństwa budziło od zawsze szereg kontrowersji dotyczących jego istoty, a także jego podziału. Badacze podejmujący problem bezpieczeństwa z pozycji securitologii, w centrum uwagi stawiają człowieka, jego potrzeby i wyznawane przez niego wartości². Na tym gruncie można więc mówić o bezpieczeństwie psychologicznym, społecznym, militarnym, ekonomicznym czy ekologicznym, na poziomie międzynarodowym, państwa lub jednostki³. Wszystkie wskazane obszary składają się na całościowe, interdyscyplinarne ujmowanie bezpieczeństwa⁴. Bezpieczeństwo postrzegać należy jako stan, ale i proces, w jego wąskim i negatywnym rozumieniu, jak również w ujęciu szerokim, pozytywnym⁵.

Pragnienie bezpieczeństwa, a także możliwość jego utraty, od zawsze były i wciąż pozostają bliskie człowiekowi, stanowiąc integralną część jego egzystencji. W literaturze przedmiotu występuje wiele jego definicji, gdyż z uwagi na swoją złożoność, a jednocześnie fundamentalne znaczenie egzystencjalne, jest jedną z podstawowych potrzeb człowieka⁶. A. Maslow, amerykański psycholog, autor teorii hierarchii potrzeb, przedstawił piramidę potrzeb w której usytuował bezpieczeństwo człowieka jako drugą, co do ważności, wartość, poza potrzebami fizjologicznymi.

Bezpieczeństwo oznacza brak zagrożeń, poczucie i pewność ludzi, że nic złego nie zagraża, a dobry poziom życia zostanie zachowany⁷. Pierwsze doświadczenie bezpieczeństwa otrzymuje dziecko, niemowlę, przez dotyk rodziców. Kolejna to potrzeba orientacji, gdzie jestem, gdzie się znajduje. Każdemu towarzyszy uczucie strachu, gdy się zagubi. Dotykamy więc subiektywnego odczucia potrzeby bezpieczeństwa⁸. Kolejnym staje się pragnienie wiedzy, kim się jest. Jak można, jak trzeba, jak powinno się zachowywać. Posiadanie wiedzy, która mogłaby być pewna, stabilna. No i potrzeba zaspokojenia stabilnych warunków życia w przyszłości. Wtedy czujemy się bezpieczni, gdy mamy zapewnioną przyszłość.

Natomiast najbardziej oczywistym pojmowaniem bezpieczeństwa jest określenie go jako wolność od zagrożeń, od jednostki poczynając, po usytuowanie narodu⁹. Stąd przez specjalistów wskazywane jest również jako «zdolność narodu do ochrony jego wewnętrznych wartości przed zewnętrznymi zagrożeniami. Określenie miernikiem przetrwania szans istnienia, przetrwania, rozwoju państwa, społeczeństwa oraz jego obywateli»¹⁰. Można również postrzegać je jako sytuację odznaczającą się brakiem utraty czegoś, co jest szczególnie cenione przez człowieka: zdrowie, praca, uczucia, dobra materialne¹¹. Współcześnie odnajdujemy określenia bezpieczeństwa jako stan niezagrożenia, pewności, spokoju i ochrony przed potencjalnym niebezpieczeństwem¹². J. Stańczyk zauważa, że «poczucie bezpieczeństwa określane jest zarówno przez czynniki obiektywne i wymierne, jak i czynniki subiektywne, trudno wymierne i nie zawsze racjonalne»¹³. Subiektywnie pojmowane bezpieczeństwo to również stan psychiczny lub prawny, w którym jednostka ma poczucie pewności, oparcie w drugiej osobie lub w sprawnie działającym systemie prawnym¹⁴. Bezpieczeństwo interpretuje się również jako proces, w którym stan bezpieczeństwa i jego organizacja podlegają dynamicznym zmianom, stosownie do naturalnych zmian uwarunkowań bezpieczeństwa. Należy stwierdzić, że nie istnieje więc bezpieczeństwo jako raz ustanowione i dane na zawsze, jako trwałe, raz zabezpieczone czy zorganizowane.

W ostatnich dziesięcioleciach pojęcie bezpieczeństwa państwa ewaluowało, zyskało nowego znaczenia. W obliczu zmian środowiska międzynarodowego na przełomie lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych XX w., wraz ze zmianą myślenia o bezpieczeństwie i pojawieniem się nowych, dotychczas niespotykanych zagrożeń, coraz większego znaczenia upatruje się w bezpieczeństwie pozamilitarnym¹⁵. Ukształtowały się więc różne rodzaje bezpieczeństwa, nie mające bezpośredniego związku z jego militarną odmianą. Wielość sposobów ujmowania bezpieczeństwa stworzyła konieczność uogólnień. Zarysowała się tendencja, aby przez bezpieczeństwo państwa rozumieć całokształt oddziaływań mogących mieć jakkolwiek związek z poprawnym jego funkcjonowaniem.

Przez bezpieczeństwo państwa (narodowe) rozumieć należy zdolność władz i narodu do ochrony jego wewnętrznych potrzeb. Do najważniejszych wartości chronionych przez państwo należą: przetrwanie państwa jako instytucji, narodu jako grupy etnicznej, biologiczne przeżycie ludności, integralność terytorialna państwa, jego niezależność polityczna i swoboda działania międzynarodowego, spokój, ochrona własności, jakość życia obywateli¹⁶. Współcześnie pojawiają się zależności między zjawiskami i procesami, wzrasta rola czynników pozamilitarnych, kulturowych i ekologicznych. W ostatnim czasie nastąpiło więc poszerzenie treści w definiowaniu pojęcia bezpieczeństwa¹⁷. Powinno się ono opierać na kompleksowym zrównoważeniu interesów militarnych i niemilitarnych. Stąd pojęcie bezpieczeństwa rozumiane tradycyjnie, w kategoriach politycznych i militarnych zagrożeń suwerenności państwowej, musi zostać tak pogłębione, aby objęło również wyzwania stwarzane przez postępującą degradację środowiska naturalnego.

Niezależnie od wskazanych powyżej kategorii i pojęć cząstkowych, wchodzących w skład rozumienia bezpieczeństwa, zasadnym wydaje się ujmowanie go w sposób holistyczny. Całościowe podejście do bezpieczeństwa wewnętrznego państwa nie może być gwarantowane wyłącznie przez państwowe służby mundurowe, ale również przez instytucje i podmioty tworzące infrastrukturę państwa na danym obszarze. Infrastrukturę tworzą systemy oraz wchodzące w ich skład powiązane ze sobą funkcjonalnie obiekty, w tym obiekty budowlane, urządzenia, instalacje, usługi kluczowe dla bezpieczeństwa państwa i jego obywateli oraz służące zapewnieniu sprawnego funkcjonowania organów administracji publicznej, a także instytucji i przedsiębiorców¹⁸. Wszelkie podejmowane działania powinny neutralizować zagrożenia bezpieczeństwa wewnętrznego państwa w konsekwencji uwzględniać muszą charakter i zakres współczesnych zagrożeń oraz uwzględniać cały asortyment ochronny będący w dyspozycji państwa. Nie mniej istotną rolę w ujmowaniu bezpieczeństwa, odgrywają postawy poszczególnych osób. Ich wiedza, kultura i zachowania są istotnym elementem kształtowania świadomości społecznej.

Bezpieczeństwo ekologiczne a ekologia

Bezpieczeństwo ekologiczne, jako kategoria bezpieczeństwa, pojawiło się stosunkowo niedawno, ale na znaczeniu przybrało po wybuchach elektrowni atomowych np. w Czarnobylu, kiedy skażeniu uległy znaczne obszary środowiska naturalnego, stanowiąc ogromne zagrożenie dla egzystencji człowieka. Pierwsze jego definicje związane były z neutralizacją skutków tych zdarzeń oraz likwidacją lub zmniejszaniem zagrożeń, spowodowanych skażeniami i dewastacją środowiska, do koniecznego minimum. Stąd bezpieczeństwo ekologiczne utożsamia się poniekąd z ochroną tegoż środowiska, tak ważnego elementu warunków naszego życia. Zanim jednak dookreślimy czym jest bezpieczeństwo ekologiczne, należy przedłożyć kilka słów wyjaśnienia, czym w ogóle jest ekologia i ekosystemy.

Ekologia jest nauką o strukturze i funkcjonowaniu przyrody, zajmuje się badaniem oddziaływania pomiędzy organizmami żywymi, a ich środowiskiem oraz wzajemnie pomiędzy organizmami. Ekologia zajmuje się więc badaniem i analizą związków, interakcji zachodzących pomiędzy światem ożywionym i nieożywionym, jak i wewnątrz nich¹⁹. Człowiek jest elementem, integralną częścią środowiska, więc na zachowaniu równowagi powinno zależeć mu najbardziej. Ekologię opisują dwie dziedziny naukowo-techniczne: sozologia – zajmująca się zagadnieniami ochrony środowiska naturalnego,

analizą przyczyn zmian środowiskowych i badaniem wpływu na nie działalności człowieka oraz zapobieganiu bądź łagodzeniu wpływu rozwoju cywilizacyjnego ludzkości na środowisko naturalne. To czynna ochrona środowiska. Opracowywanie praktycznych metod działania, zmierzających do zapobiegania lub łagodzenia skutków niekorzystnych zmian środowiska.

Drugą dziedziną jest ekozofia – filozofia ekologiczna, bada ekoświadomość ludności, światopogląd skierowany na życie, zgodne ze środowiskiem naturalnym. Ekosystem natomiast to fragment przyrody ożywionej i nieożywionej, stanowiący funkcjonalną całość, w której zachodzi wymiana między jej częścią żywą – biocenozą, a nieożywioną – biotopem²⁰. Człowiek niezaprzeczalnie jest częścią ekosystemów, tak pojmowanych, o mniejszym i szerszym zasięgu.

Bezpieczeństwa ekologiczne, zwane inaczej bezpieczeństwem środowiskowym, przedstawiane jest jako nowy znaczący wymiar bezpieczeństwa międzynarodowego i wewnętrznego. Oznacza to, że jest nie tylko wartością motywującą działania na forum stosunków wewnętrznych i zewnętrznych państwa, lecz także dynamicznym procesem podlegającym ewolucji w skali masowej i wymiarze rzeczowym. Jest to istotne tym bardziej, że wraz z coraz większym zdynamizowaniem stosunków społecznych zmienia się treść pojęcia bezpieczeństwa, jego zakres przestrzenny i przedmiotowy, charakter zagrożeń, a także koncepcja i działalność podejmowana dla jego zapewnienia²¹. Bezpieczeństwo ekologiczne to taki stan stosunków społecznych, w tym treści, form i sposobów organizacji stosunków międzynarodowych, który nie tylko ogranicza i eliminuje zagrożenia ekologiczne, lecz promuje pozytywne działania, umożliwiając realizację wartości istotnych dla istnienia i rozwoju narodów i państw²². W innym ujęciu to trwały i ciągły proces zmierzający do osiągnięcia pożądanego stanu ekologicznego, zabezpieczający spokojną i zdrową egzystencję wszystkich elementów ekosystemu, przy użyciu różnych środków zgodnych z zasadami współżycia wewnętrznego państwa i społeczności międzynarodowych²³.

Pojmowanie bezpieczeństwa ekologicznego na przestrzeni ostatnich 40 lat ewoluowało. Pierwsze definicje nawiązywały do potrzeby działań na rzecz likwidacji lub zmniejszenia do minimum zagrożeń spowodowanych przez skażenia i dewastację środowiska. Głównie miało na celu zapobieganie zjawiskom mającym nagły charakter. Pierwsze definicje natomiast nie nawiązywały do działań mających na celu zabezpieczenie funkcjonowania przyrody i środowiska, w którym żyje człowiek. Lata obserwacji i badań środowiska naturalnego wykazały, że nie można jednak traktować bezpieczeństwa ekologicznego przez pryzmat tylko bezpieczeństwa człowieka. Okazało się, że istnieje ścisły związek pomiędzy tym, co dzieje się w przyrodzie a tym czym zajmuje się człowiek.

Obecnie zauważa się dwa nurty w postrzeganiu bezpieczeństwa ekologicznego. Jeden z nich, tzw. nurt negatywny, wskazuje na źródła zagrożeń i sposoby unikania ich. Wg przedstawicieli tegoż nurtu bezpieczeństwo ekologiczne sprowadza się do likwidacji lub zmniejszenia do minimum zagrożeń zdrowia i życia człowieka, których przyczyną jest środowisko naturalne²⁴. W tym przypadku działania ratownicze niezbędne są dopiero po zaistnieniu skutków. Drugi nurt, kreacyjny, którego przedstawiciele uważają, iż bezpieczne warunki dla przetrwania ludzkości zależą od woli i działań społeczności na szczeblu międzynarodowym i krajowym, poprzez kształtowanie pożądanego stanu środowiska²⁵.

Na potrzeby podjętych rozważań przez ekologię rozumieć będziemy zewnętrzne warunki, które nas otaczają, czyli wszelkie organizmy żywe oraz przyroda nieożywiona tj. składniki fizyczne i chemiczne życia. Człowiek jest również elementem środowiska. Ekologia sprowadza się nie tylko do wiedzy o ekosystemach, negatywnych skutkach działalności człowieka w przyrodzie, czy skali i rozmiarach zanieczyszczeń środowiska. Obejmuje też odpowiedzialność i umiar w działaniu oraz normy działań, jakie powinien respektować i realizować człowiek szukający więzi z przyrodą. Dotyczy to zarówno naszego zdrowia, życia osobistego, życia zawodowego jak i określania naszych potrzeb. Ekologia jest zatem nauką o zależnościach między istotami żywymi oraz nimi, a ich środowiskiem – ożywionym i nieożywionym²⁶. W rozważaniach ekologicznych stosuje się pojęcia: ekologiczny –

określenie stosowane często w sposób potoczny. co oznacza także przyjazny środowisku²⁷, a także Ekosystem – czyli dynamiczny układ ekologiczny, na który składa się zespół organizmów połączonych relacjami ze środowiskiem przezeń zajmowanym, w którym zachodzi przepływ energii. Podkreślmy, człowiek jest częścią, elementem ekosystemu²⁸.

Bezpieczeństwo ekologiczne jest definiowane na wiele sposobów. Można jednak tu wyodrębnić kilka zasadniczych nurtów. Wskazują one głównie na bezpośrednie relacje pomiędzy człowiekiem a środowiskiem naturalnym, traktując to ostatnie jako system podtrzymujący życie. Tym samym główną wartością chronioną jest środowisko naturalne, a poprzez nie – systemy społeczne. W tym kontekście bezpieczeństwo ekologiczne zdefiniowane jest jako bezpieczeństwo środowiska naturalnego, a właściwie jego ochrona przed degradacją, aby w efekcie nie zagrażało istnieniu ludzi i społeczeństw. Podobnie rozumiał to pojęcie W. Michajłow, który kładł nacisk na ochronę życia i zdrowia ludzi w wyniku zmian ekologicznych i wskazywał, iż bezpieczeństwo ekologiczne jest likwidacją lub zmniejszeniem do minimum zagrożeń²⁹.

Zagrożenia ekologiczne a bezpieczeństwo państwa

Podstawowym krokiem w procesie tworzenia bezpieczeństwa wewnętrznego państwa jest określenie charakteru współczesnych zagrożeń. Zagrożenie to sytuacja, w której, istnieje zwiększone prawdopodobieństwo utraty życia, zdrowia, wolności albo dóbr materialnych. Zagrożenie oznacza pewien stan psychiki lub świadomości, wywołuje u człowieka niepokój lub strach o różnym stopniu natężenia, do przerażenia lub obezwładnienia włącznie, bądź odruch lub świadomą chęć przeciwdziałania³⁰. Zagrożenie może wynikać z przyczyn naturalnych lub spowodowanych przez innego człowieka. Zagrożeniem można również określić potencjalne lub istniejące realnie, zjawiska, sytuacje bądź działania godzące w wartości i interesy narodowe, stwarzające niebezpieczeństwo dla życia i zdrowia, warunków bytowych, mienia, środowiska oraz destabilizacji życia społecznego i państwowego, a także osłabienia rozwoju³¹. Pojawia się ono również, gdy «w człowieku rodzi się obawa o utratę wysoko cenionych wartości, z własnym życiem na pierwszym miejscu»³².

Zagrożenia występujące w życiu człowieka mają różne źródła, charakter, siłę i skalę oddziaływania. Niosą również za sobą różne następstwa. Występują więc zagrożenia znane powszechnie, charakteryzujące się względną regularnością i skutkami o niskiej szkodliwości, jak np. hałas w dużych aglomeracjach. Do najbardziej dotkliwych zagrożeń można zaliczyć zagrożenia jednostkowe, sytuacyjne, nadzwyczajne. Występują one raczej rzadko, zarówno z przyczyn naturalnych, jak i w wyniku szkodliwej działalności człowieka. Mogą być nimi: powódzie, trzęsienia ziemi, wybuch wulkanu czy awaria elektrowni jądrowej, co miało miejsce w przeszłości. Charakteryzują się one gwałtownym przebiegiem, w krótkim czasie i powodują katastrofalne skutki – zniszczenia, śmierć i straty materialne. Zbierane i wykorzystywane doświadczenia z minionych wydarzeń oraz podejmowane na ich podstawie działania, wydają się być niewystarczające. Rzeczywistość pokazuje, że pojawiają się kolejne zdarzenia, które ogromnie zaskakują, niosą ofiary, straty gospodarcze i obracają w pył poczucie bezpieczeństwa, wiarę w sprawiedliwy świat i zaufanie we własne siły³³.

Możliwy brak bezpieczeństwa ekologicznego wynika z istnienia zagrożeń, które mogą występować pojedynczo lub zbiorowo, sprzęgać się i wywoływać interakcje. Zagrożenie traktuje się jako sytuację, w której zachodzi możliwość zaistnienia obrażeń człowieka oraz powstania szkód materialnych w środowisku lub ich kombinacji spowodowanych przez czynniki materialne lub ich zespoły: obciążenia, zaburzenia, zniszczenia, zanieczyszczenia i skażenia. Zjawisko to, objawiające się w sferze materialnej, prowadzi do obniżenia poziomu egzystencji społeczeństwa, ograniczenia aktywności ekonomicznej, uszczuplenia dobrobytu wskutek strat, które trzeba rekompensować. Aby dokonać analizy zagrożeń środowiska naturalnego, konieczne jest umiejscowienie ich przyczyn względem ustalonych podziałów. Możemy mówić o źródłach rozpatrywanych pod względem podmiotowym oraz przyczynowym (gdzie wyodrębnia się przyczyny o charakterze wewnętrznym i zewnętrznym), a także przedmiotowym oraz z punktu oceny prawdopodobieństwa ich wystąpienia³⁴.

Podmiotowe – są skutkiem działań, które przez zmianę naturalnego stosunku człowieka do biocenozy i biotopów mogą doprowadzić populację do unicestwienia. Ich źródłami są głównie:

- załamanie równowagi przyrodniczej, jako następstwo nadmiernej eksploatacji zasobów środowiska,
- zanieczyszczenie sfer ziemi i otoczenia przez substancje pochodzenia przemysłowego, transportowego i komunalnego,
- postępująca degradacja ekosystemów, wskutek zanieczyszczeń odpadami toksycznymi oraz katastrof ekologicznych³⁵.

Przedmiotowe – źródłami zagrożeń są zdarzenia powodowane siłami przyrody i działalnością gospodarczą postrzegane jako:

- naturalne – skutki klęsk i katastrof żywiołowych,
- cywilizacyjne – materialne zanieczyszczenia różnego rodzaju i typu wprowadzane do otoczenia w toku działalności człowieka.

Można wyróżnić także podział zagrożeń na następujące grupy rodzajowe:

- biologiczne – awarie lub akty sabotażu w laboratoriach i instytucjach naukowych, zajmujących się badaniami bakterii i wirusów, a w związku z tym i przechowujących substancje biologicznie niebezpieczne (wirusy chorób itp.),
- chemiczne – awarie w zakładach przemysłowych, laboratoriach, magazynach, składowiskach substancji chemicznych, transporcie: kolejowym, drogowym, morskim, lotniczym, rurociągowym,
- radiacyjne – wypadki i awarie naturalnych źródeł promieniowania, w elektrowniach jądrowych, w zakładach posiadających substancje radioaktywne,
- pożarowe – budynków mieszkalnych, wielkoobszarowe lasów, zakładów lub obiektów przemysłowych, obiektów użyteczności publicznej, magazynów itp.,
- hydrologiczno-meteorologiczne – powódzie, silne wiatry i huragany, długotrwałe występowanie ekstremalnych temperatur, wylądowania atmosferyczne, susze, intensywne opady atmosferyczne (śniegu lub deszczu), zjawiska lodowe na rzekach, jeziorach i zbiornikach wodnych itp.,
- uszkodzenia, awarie i katastrofy infrastruktury technicznej – katastrofy budowlane, katastrofy górnicze, awarie i uszkodzenia infrastruktury technicznej, gazowej, wodnokanalizacyjnej, oczyszczania miast, elektroenergetycznej, paliwowej, sieci telekomunikacyjnej i informacyjnej,
- katastrofy komunikacyjne – drogowe, kolejowe, lotnicze, wodne³⁶.

Zagrożenia ekologiczne charakteryzują się ogromną złożonością, obejmują skutkami najczęściej wielki obszar, są niezmiernie dynamiczne w swej fazie trwania oraz, co jest bardzo ważne, zależne od losowych czynników otoczenia. Skutkiem ich jest degradacja, albo dewastacja środowiska, albo klęska ekologiczna. W zależności od tego, jak duże natężenie zdarzenia ujemnego – w swym wpływie na środowisko – nastąpiło, będącego czynnikiem zagrożenia, różny będzie charakter końcowy zmian, które nastąpiły w środowisku³⁷.

Przez zagrożenia ekologiczne rozumieć zatem należy zjawiska, zdarzenia antropogeniczne niebezpieczne dla środowiska, dla ekosystemu, dla elementów go współtworzących. Zagrożenia dla bezpieczeństwa ekologicznego wynikają więc z naturalnych procesów zachodzących na ziemi i działalności człowieka.

Wielkim wyzwaniem staje się zanieczyszczenie powietrza, czyli występowanie w atmosferze różnych substancji, które nie wchodzą w skład mieszaniny powietrza, mających szkodliwy wpływ dla zdrowia ludzi i innych organizmów, lub też wpływają negatywnie na obiekty nieożywione.

Ludzkość boryka się z zanieczyszczeniami wody – proces ten jest powodowany zmianami cech fizycznych, chemicznych lub biologicznych wody. Uniemożliwia wykorzystanie wody do celów spożywczych lub gospodarczych.

Problemem stało się zanieczyszczenie gruntu: może dojść również do zanieczyszczenia gruntu, które skutkuje uniemożliwieniem odpowiedniego wykorzystania tego elementu środowiska³⁸.

Ważną kategorią staje się «zanieczyszczenie krajobrazu» – przez zmniejszenie wartości estetycznej otoczenia. Wrogiem krajobrazu stają się wszechobecne śmieci, składowiska odpadów, wysypiska, hałdy i zniszczenia powstające w wyniku eksploatacji złóż kopalnych, a więc wszystko to, co w znaczny sposób obniża walory estetyczne otoczenia i niejednokrotnie przyczynia się do destrukcji okolicznych ekosystemów.

Jednakże pełny obraz współczesnych zagrożeń stanowić musi sumę wnioskowania, którego przesłankami są wydarzenia związane z rozwojem cywilizacyjnym. Zmiana bezpieczeństwa środowiska na przełomie ostatnich stuleci stanowi efekt ogromnego rozwoju nauki i techniki. Obok bezwzględnie efektywne, jakie niesie rozwój nowoczesnych środków ochrony, pojawiły się równocześnie niespotykane dotąd zagrożenia dla ludzkości, z widmem zagłady atomowej i całkowitej degeneracji środowiska naturalnego włącznie. Ani wiedza ogólna, ani specjalistyczna nie spowodowała wzrostu powszechnej życzliwości. Odwrotnie. Niejedno współczesne odkrycie nastąpiło na marginesie poszukiwań ulepszonych sposobów zabijania. Okazało się, że wartości moralne i religijne nie scalają. Byłoby złudzeniem przyjąć, że ludzkość jedynie doskonali się, aczkolwiek jesteśmy świadkami wielkich odkryć cywilizacyjnych.

Ze względu na źródło, stanowiące przyczynę występowania, zagrożenia dzieli je na cztery grupy:

- zagrożenia naturalne (wszelkie groźne zjawiska związane z naturą),
- zagrożenia techniczne (związane z cywilizacyjnym i gospodarczym rozwojem społeczeństw),
- terroryzm z powietrza, morza i na lądzie,
- inne zagrożenia, które mogą być spowodowane: występowaniem zasobów broni chemicznej i biologicznej w krajach o niestabilizowanej sytuacji politycznej; niekontrolowanym przepływem broni masowego niszczenia i komponentów do jej wytwarzania, w tym substancji radioaktywnych, starzejącym się arsenałem jądrowym i zawodnymi systemami ostrzegania³⁹.

Zagrożenia mogą mieć zarówno charakter antropogeniczny (wywołany działalnością człowieka), jak i nieantropogeniczny (niezależny od działalności człowieka).

Do katastrof i awarii technicznych zalicza się:

- uwolnienie toksycznych środków przemysłowych i innych substancji niebezpiecznych z zakładów wykorzystujących je w procesie produkcji lub magazynujących,
- katastrofy budowlane (zawalenia budynków mieszkalnych, budynków użyteczności publicznej, sal widowiskowych, teatrów, itp.),
- katastrofy komunikacyjne w ruchu drogowym i kolejowym (z udziałem pojazdów przeznaczonych do przewozów pasażerskich i połączone z uwolnieniem niebezpiecznych substancji chemicznych),
- katastrofy lotnicze (w tym poza terenem portu lotniczego, nad obszarem gęsto zaludnionym),
- pożary (w tym pożary zakładów przechowujących substancje niebezpieczne, pożary placówek opiekuńczych i edukacyjnych, pożary budynków mieszkalnych i budynków użyteczności publicznej, pożary hal widowiskowych w trakcie imprez masowych oraz centrów handlowych),
- długotrwałe wyłączenie z eksploatacji systemu zasilania aglomeracji w wodę (i odprowadzania ścieków), energię elektryczną, energię cieplną, gaz,
- długotrwałe wyłączenie z eksploatacji systemu telefonii przewodowej i komórkowej⁴⁰.

Akceleracja natężenia niekorzystnych skutków zagrożeń naturalnych spowodowana jest wzrostem zaludnienia, a tym samym rozbudową i znacznym skomplikowaniem obiektów i urządzeń infrastruktury krytycznej państwa. Potęguje ją również dwudziestowieczna degradacja środowiska naturalnego.

Skutki zagrożeń ekologicznych

W ciągu ostatniego wieku w środowisku naturalnym zaszły ogromne niekorzystne zmiany. Świat musi się zmierzyć z zagrożeniami, które w przyszłości mogą utrudnić życie lub nawet je zniszczyć, jeżeli nie zostaną podjęte właściwe działania w celu ochrony środowiska naturalnego. Skutkami zanieczyszczenia środowiska są:

Dziura ozonowa – wynika z przedostawania się do atmosfery szkodliwych substancji, które niszczą zawarty w stratosferze ozon. Szkodliwe działanie zjawiska polega na zwiększeniu przepuszczalności szkodliwego promieniowania słonecznego (ultrafioletu) – jego większa ilość dociera do powierzchni Ziemi, mogąc powodować m.in. poparzenia, choroby skóry.

Efekt cieplarniany – do dzisiaj nie jest jasne, jak duży jest udział człowieka (i produkowanego przez niego dwutlenku węgla) w stopniowym ocieplaniu się klimatu, faktem jest jednak, iż z roku na rok w różnych miejscach świata jest coraz cieplej, zmniejsza się pokrywa lodowa biegunów, a w związku z tym – podnosi się poziom wód.

Kwaśne deszcze – powstają, gdy para wodna łączy się z tlenkiem siarki i azotu, a następnie spada na ziemię w postaci opadów o wyraźnie kwaśnym odczynie. Deszcze takie oddziałują negatywnie m.in. na lasy, infrastrukturę przemysłową, zakwaszają glebę. Wycieki ropy na morzach, zanieczyszczanie wybrzeży – zagrożenie związane z awarią tankowców, ropociągów, platform wiertniczych itp. Plamy ropy z wycieków stanowią katastrofę ekologiczną, m.in. niszczą życie na dziesiątkach kilometrów wybrzeży.

Nadmierna ilość śmieci – każdy człowiek produkuje rocznie bardzo dużą ilość śmieci, z których tylko niewielka część ulegnie rozkładowi. Reszta będzie musiała być magazynowana przez wiele lat. Do tego należy dodać odpady przemysłowe, w tym także radioaktywne i toksyczne, których nieodpowiednie składowanie może doprowadzić do skażenia gleby.

Wycinanie lasów – nadmierna wycinka lasów jest zjawiskiem niekorzystnym nie tylko ze względu na produkowany przez drzewa tlen (zdecydowana większość tlenu produkowana jest przez glony w oceanach). Nadmierne wycinanie lasów ma niekorzystny wpływ przede wszystkim z punktu różnorodności biologicznej, a także absorpcji wody, hamowania spływu powierzchniowego, a przez to – zapobiegania erozji gleby⁴¹.

Rola państwa w zakresie bezpieczeństwa ekologicznego

Kształtowanie bezpieczeństwa jest jednym z najważniejszych zadań stojących przed współczesnym państwem. Kluczową rolę w konstytuowaniu i utrzymaniu właściwego poziomu bezpieczeństwa państwa odgrywa strategia i polityka narodowa, organizacja sprawnie działającego systemu zarządzania kryzysowego, czy też eliminacji wewnętrznych i zewnętrznych zagrożeń. Wiedza dotycząca istoty współczesnego bezpieczeństwa państwa wyznacza także zakres samookreślenia się człowieka i jego odniesienia do podstawowych potrzeb egzystencjalnych i materialnych, a także wartości narodowych.

Realizacja tych potrzeb jest rozumiana jako ochrona życia i zdrowia oraz ponadczasowych wartości etycznych, mienia i środowiska, a także instytucji państwowych przed zagrożeniami ze strony sił przyrody i działalności człowieka⁴². Neutralizacja tych zagrożeń stanowić musi priorytetowy cel państwa, gdyż od właściwego zarządzania bezpieczeństwem zależy przetrwanie oraz zapewnienie właściwych warunków życia i rozwoju obecnego i przyszłego pokolenia obywateli państwa. Wielkiego znaczenia dla tworzenia bezpieczeństwa w skali całego kraju nabiera stworzenie nadrzędnych i integralnych planów obrony życia i zdrowia ludzkiego oraz ochrony infrastruktury państwowej⁴³. Przez infrastrukturę należy rozumieć wszelkie instytucje, mające kluczowe znaczenie strategiczne dla funkcjonowania państwa. Znaczenia nabiera również ukierunkowanie działań na możliwie pełne wykorzystanie potencjału tkwiącego zarówno w organizacjach państwowych i samorządowych, jak i komercyjnych instytucjach ochronnych.

Jakościowo nowy rodzaj zagrożeń powstał w wyniku zmian ilościowych, zwielokrotnienia znanych dotąd sił i niebezpieczeństw występujących niegdyś na znacznie mniejszą skalę. Należą do nich zagrożenia wynikające z działalności człowieka, katastrof technicznych oraz klęsk żywiołowych wywołanych zmianami klimatycznymi. W obliczu nowych wyzwań i zagrożeń ogromnego znaczenia nabierają plany strategiczne państwa w zakresie neutralizacji ilościowo i jakościowo odmiennych niebezpieczeństw. Realizacja podstawowej funkcji państwa i innych zorganizowanych podmiotów,

wymaga wnikliwej analizy istniejących zagrożeń oraz oszacowania dostępnych sił i środków mogących zostać użytych w celu zapewnienia skutecznej ochrony podstawowych wartości egzystencjalnych i materialnych obywateli. Świat wchodzi w następny, jakościowo inny etap rozwoju, charakteryzujący się rewolucyjnymi zmianami w zakresie przekazu i gromadzenia informacji, niespotykanego dotąd w historii postępu technicznotechnologicznego. Nic więc dziwnego, że nowy sposób myślenia o bezpieczeństwie wyznaczany jest poprzez ilość i jakość posiadanej wiedzy i informacji, stanowiącej stały element zarówno w obronności, gospodarce, jak i stosunkach międzyludzkich. Na tym tle, radykalnej zmianie ulegają również warunki, potrzeby oraz możliwości zabezpieczenia państwa.

Jeśli bezpieczeństwo narodowe jest najwyższą, egzystencjalną wartością i potrzebą narodu oraz priorytetowym celem działań jego organizacji państwowej, to oczywiste jest, że wiedza i mądrość z zakresu bezpieczeństwa narodowego stanowią szczególnie ważny, pożądany i poszukiwany zasób i narzędzie tworzenia oraz zapewniania bezpieczeństwa.

Wiedza, zatem stanowi podstawę, na której osadzać się musi proces konstituowania i generowania bezpieczeństwa. Stanowi ona warunek konieczny w kształtowaniu postaw proekologicznych, a ostatecznie strategicznych, dla bezpieczeństwa struktur państwa.

Przedstawiony powyżej katalog zagrożeń nie wyczerpuje ogromnej klasy form występowania tych niekorzystnych dla funkcjonowania państwa zjawisk. Żadne z wymienionych zjawisk nie może być ignorowane w procesie tworzenia bezpieczeństwa narodowego. Tylko właściwe przygotowanie, będących w dyspozycji sił i środków oraz wypracowanie efektywnej strategii działań w stabilnych warunkach funkcjonowania państwa, może wpłynąć na optymalizację i skuteczność podejmowanych rozwiązań, w sytuacji bezpośredniego zagrożenia bezpieczeństwa narodowego⁴⁴.

Zaplanowanie skutecznych form obrony infrastruktury krytycznej, w oparciu o spójny system monitoringu zagrożeń, ułatwi diagnozę i zapewni wynikające z niej użyteczne korzyści⁴⁵. Umiejętność przewidzenia sytuacji kryzysowej oraz wprowadzenie prewencyjnych mechanizmów, wykorzystujących całość posiadanego asortymentu ochrony, stanowi miarę sprawności państwa w zakresie realizacji podstawowego jej celu, jakim jest zabezpieczenie życia i zdrowia obywateli. To właśnie odpowiedni podział kompetencji i odpowiedzialności, wdrożenie skutecznych procedur planistycznych i organizacyjno-finansowych oraz właściwe powierzenie zadań ochronnych, nie tylko podmiotom państwowym, ale także prywatnym decydować będzie o optymalizacji procesu reagowania na zaistniałe sytuacje kryzysowe.

Podstawą suwerenności i niepodległości każdego państwa jest wydolność jego struktur państwowych, odpowiedzialnych za zapewnienie bezpieczeństwa we wszystkich sferach działalności, co bezpośrednio przekłada się na trwanie tego państwa i komfort życia jego obywateli. Jeżeli te warunki są spełniane, możemy wówczas mówić o systemie bezpieczeństwa narodowego (w tym ekologicznego)⁴⁶. Bezpieczeństwo ekologiczne to zapewnienie przez państwo swoim obywatelom dobrego stanu środowiska naturalnego (powietrza, wody, żywności, zdrowia), tak, by ludzie mogli w zdrowiu rozwijać się, realizować swoje plany polityczne, ekonomiczne, bytowe. Z punktu widzenia państwa istota bezpieczeństwa ekologicznego sprowadza się do zachowania ludności, która jest najważniejszym elementem państwa i jego terytorium. Zapewnienie bezpieczeństwa ekologicznego przez państwo wymaga spójnego i rozsądnego korzystania ze środowiska naturalnego, tak, by nie naruszać równowagi pomiędzy człowiekiem a środowiskiem. Istotną rolę ma również podejmowanie aktywności w celu zredukowania zagrożeń zewnętrznych wynikających z emisji zanieczyszczeń przez inne państwa.

Do metod i środków państwa w zapewnieniu bezpieczeństwa ekologicznego należą:

- dążenie do zachowania równowagi w systemie przyrodniczym,
- zarządzanie dostępem do zasobów naturalnych,
- likwidacja i zapobieganie powstawaniu negatywnych dla środowiska skutków działalności gospodarczej,

– racjonalne użytkowanie zasobów przyrodniczych.

Kierowanie bezpieczeństwem narodowym, najprościej mówiąc, jest podejmowaniem przez uprawnione organy (prezydent, premier, minister) w ramach powierzonych kompetencji, takich decyzji, które w efekcie utrzymują pożądany poziom bezpieczeństwa w pożądanych obszarach działalności państwa. Działania powinny mieć charakter planowania uprzedniego, ale też gotowości do działań doraźnych, które dotyczą zdarzeń nieprzewidywalnych, incydentalnych. W przygotowaniach tych bardzo duże znaczenie ma świadomość społeczna w zakresie pomocy służbom państwowym jak wojsko, policja, straż, do usuwania skutków zagrożeń. Realizacja wskazanego celu wymaga świadomego i adekwatnego do potrzeb oddziaływania we wszystkich kluczowych obszarach obejmujących:

- monitoring zagrożeń,
- zapobieganie ich powstawaniu,
- zapobieganie ich skutkom,
- usuwanie skutków,
- kierowanie obroną państwa⁴⁷.

Ważne miejsce w kształtowaniu bezpieczeństwa ekologicznego odgrywają organizacje pozarządowe: fundacje, towarzystwa, przedsiębiorcy biorący udział w działalności ekologicznej.

Świadomość ekologiczna

Obserwacja postępującego niszczenia przyrody i warunków życia człowieka oraz zwiększanie się obszaru jej degradacji, zmuszają do zastanowienia się i wskazują, że relacje człowieka z przyrodą nie budują jedności z naturą, lecz są jej zaprzeczeniem. Należy więc zastanowić się, dlaczego tak się dzieje i co może mieć na to wpływ? Elementem o istotnym znaczeniu, każdej społeczności, jest świadomość społeczna, czyli «zespół idei, wartości, postaw, poglądów, przekonań i opinii, wspólnych dla całych grup społecznych, określających sposób myślenia danego społeczeństwa, zinstytucjonalizowanych i utrwalonych w historycznie ukształtowanych formach życia zbiorowego»⁴⁸. Częścią świadomości społecznej jest świadomość ekologiczna społeczeństwa, czyli stan wiedzy o środowisku, występujących zagrożeniach, będących elementem każdej rozwijającej się cywilizacji, o zanieczyszczeniach i stopniu dewastacji i degradacji przyrody⁴⁹. Odpowiednio wysoki poziom wiedzy i świadomości ekologicznej gwarantuje właściwe podejmowanie decyzji w zakresie ochrony środowiska⁵⁰. Za zasadniczą kwestię przyjąć należy, by proekologiczne postawy były widoczne w programach i działaniach partii politycznych, jak i całego społeczeństwa, danej narodowości, w życiu codziennym⁵¹. Jeszcze innym, równie ważnym elementem, budującym właściwe postawy w zakresie ochrony środowiska, są przepisy prawna krajowego. Swoistego rodzaju drogowskazy, kiedy i jak postępować oraz ich egzekucja. Wiedza i poglądy na temat środowiska, sterowanie życiem przy pomocy prawa, pomagają budować więź między ludźmi a otaczającą ich przyrodą.

Na uwagę zasługują również elementy kultury danej społeczności, gdyż w postawach i działaniach ujawniają się preferowane przez daną zbiorowość, wartości. Sposób zachowania ukazuje co jest istotne. Nasz sposób myślenia o ekologii, ochronie środowiska nosi nazwę ekofilozofii⁵². Nasz światopogląd skierowany na życie zgodne z naturą, ze środowiskiem naturalnym, to nasze świadome codzienne postępowanie, jak najmniej obciążające środowisko przy dysponowaniu wszelkimi dostępnymi dobrami, będącymi w naszym zasięgu. Za ważną kategorię przyjąć należy ekologię głęboką, jako współczesny nurt filozoficzny. Kładzie nacisk na poznawanie przyrody, bycie z nią tu i teraz. Utożsamianie się z przyrodą, jej odczytywanie i darzenie ogromnym szacunkiem wszelkich istot żywych⁵³.

Edukacja ekologiczna

Istotnym elementem ochrony ludności przed niebezpieczeństwem jest także właściwa edukacja obronna, rozumiana jako ogół procesów oświatowych i wychowawczych, wpływających na jednostki i grupy społeczne, powodujących rozwój i aktywność ukierunkowaną na kształtowanie systemu

wartości istotnego dla bezpieczeństwa państwa i obywateli. Kształtowanie świadomości zagrożeń ekologicznych oraz mechanizmów ich rozpoznawania i przewidywania, stanowić winno cel szeroko rozumianej edukacji. Mamy więc na myśli wzrost znaczenia aspektów ekologicznych na poziomach: aksjologicznym, poznawczym, świadomościowo-edukacyjnym, wychowawczym i decyzyjnym, ale też polityki społeczno-ekonomicznej⁵⁴.

Poziom wychowawczy jest silnie powiązany z edukacyjnym. Jego konsekwencją jest kształtowanie proekologicznych postaw i zachowań wśród dzieci i młodzieży⁵⁵. Podmiotem wzmoczonych działań edukacyjnych muszą stać się nie tylko pracownicy państwowych instytucji, statutowo ukierunkowanych na zwalczanie zagrożeń ekologicznych, ale także państwowe i prywatne szkoły i ośrodki kursowe. Edukacja dotyczyć powinna każdego obywatela naszego państwa.

Eliminacja zagrożeń ekologicznych lub ich usuwanie, wymaga nie tylko sprawnych, dobrze wyposażonych służb policyjnych, ale również sprawnego systemu zarządzania kryzysowego i ratownictwa. Wymaga przemyślanej polityki bezpieczeństwa, równoważącej aspekty ochrony praw obywateli i ochrony ich życia oraz mienia, a także przemyślanej polityki ekologicznej. Wymaga wreszcie sprawnego systemu przepływu informacji i koordynacji działań rozmaitych służb i resortów odpowiedzialnych za bezpieczeństwo. Poziom polityki społeczno-ekonomicznej odzwierciedla wymiar makroekonomiczny i wskazuje na zasadność tworzenia instytucji prawnych, które są podstawą do podejmowania działań i realizacji określonych polityk ekologicznych⁵⁶.

Poziom aksjologiczny jest podsumowaniem wszelkich możliwych rozwiązań w zakresie ochrony środowiska. Ponieważ to od akceptacji każdego człowieka z osobna i wszystkich razem, zależy poziom partycypacji wartości ekologicznych oraz moralno-etycznych, a w konsekwencji akceptacji strategii promujących zrównoważony rozwój społeczeństwa, przy jednoczesnej ochronie ekosystemów. Wyrazem tychże postaw jest wstrzemięźliwość osobista, chroniąca środowisko przyrodnicze i jego komponenty.

Elementem edukacji jest prowadzenie działalności w zakresie udostępniania i przekazywania informacji o środowisku, oddziałując na społeczeństwo i kształtując postawy proekologiczne. Działalność ekologiczna powinna być prowadzona i obejmować zakresy:

- programy kształcenia uzupełnione o elementy ekologii i ochrony środowiska,
- promocja działań edukacyjnych o zasięgu krajowym i regionalnym,
- szkolenia wybranych grup społecznych do zarządzania środowiskiem.

Istotnym elementem kształtowania świadomości społeczeństwa jest również przekaz medialny. Radio i telewizja są stałym elementem życia społeczeństw. Należy pamiętać, że doświadczenia osobiste wprowadzają element estetyczny, odbierany przez zmysły człowieka, stymulowane przez bodźce wysyłające przez przyrodę – zapach, smak, dotyk...

Podsumowanie

W oparciu o przedłożone rozważania można wywnioskować, iż środowisko przyrodnicze ukazuje wiele związków z istnieniem i funkcjonowaniem człowieka oraz jego ewolucją i rozwojem cywilizacji. Myślenie o bezpieczeństwie państwa w konsekwencji musi mieć charakter ciągłego odczytywania wyzwań w zakresie zagrożeń ekologicznych. Każdy następny etap zmagania w służbie bezpieczeństwa obywateli państwa, budowania jego struktur, powinien, bazując na dotychczasowych doświadczeniach, wykraczać poza aktualne zagrożenia, opierać się na analizowaniu sytuacji i wnioskowaniu, uogólniającym wyniki empirycznie dostępnych zdarzeń. Na ich podstawie należy wyciągać wnioski stanowiące podstawę tworzenia strategicznych planów ochrony interesów narodowych oraz kierunków transformacji systemu bezpieczeństwa państwa, z uwzględnieniem czynników ekologicznych.

Naczelnym zadaniem państwa w zakresie bezpieczeństwa ekologicznego jest zapewnianie obywatelom optymalnych warunków do lepszego życia, w pełnym zdrowiu, w naturalnym środowisku oraz stymulowanie procesów zrównoważonego rozwoju. Zadania systemu bezpieczeństwa zostaną zrealizowane, jeżeli zostaną połączone wysiłki wszystkich instytucji powołanych do ochrony naszego

środowiska, ale też i przeciętnego człowieka, który może w tym kierunku wiele wnieść na poziomie swojego gospodarstwa domowego. Często nie zdajemy sobie sprawy, że stan środowiska, w jakim żyjemy, zależy również od naszych codziennych wyborów. Tymczasem podjęcie najmniejszego nawet działania niesie ze sobą pozytywne, widoczne rezultaty. Aby rozwiązywać współczesne problemy ekologiczne, chronić skutecznie środowisko i zapobiegać skutkom katastrof ekologicznych, potrzeba działania wszystkich społeczeństw, narodów i rządów.

Reasumując, kierowanie bezpieczeństwem ekologicznym jest sztuką rozumnego osiągnięcia wyznaczonych celów za pomocą posiadanych środków. Są to działania obejmujące: planowanie, organizowanie, kierowanie, decydowanie, motywowanie, nadzór i kontrolę. Jednak, by wszystkie elementy ze sobą współgrały, istotna jest właściwie i szeroko przekazana wiedza, właściwie ukierunkowana świadomość oraz kultura.

ŹRÓDŁA I LITERATURA:

¹ *Korzeniowski L.F.* Securitologia. Nauka o bezpieczeństwie człowieka i organizacji społecznych. – Kraków, 2008. – S. 33.

² *Ibidem.*

³ *Brzeziński M.* Bezpieczeństwo społeczne jako rodzaj bezpieczeństwa // *Bezpieczeństwo społeczne: pojęcia, uwarunkowania, wyzwania* / Skrabacz A., Sulowski S. (red.). – Warszawa, 2012. – S. 12.

⁴ *Cieślarczyk M.* Teoretyczne i metodologiczne podstawy badania problemów bezpieczeństwa i obronności państwa. – Siedlce, 2009. – S. 40.

⁵ *Stańczyk J.* Współczesne pojmowanie bezpieczeństwa. – Warszawa, 1996. – S. 17; *Bobrow D.B., Haliżak E., Zięba R.* Bezpieczeństwo narodowe i międzynarodowe u schyłku XX wieku. – Warszawa, 1997. – S. 4.

⁶ *Masłow A.H.* Motywacja i osobowość. – Warszawa, 1990. – S. 77.

⁷ *Księżopolski K.M.* Bezpieczeństwo ekologiczne // *Bezpieczeństwo państwa. Wybrane problemy* / Wojtaszczyk K.A., Materska-Sosnowska A. (red.). – Warszawa, 2009. – S. 173–192.

⁸ *Korzeniowski L.F.* Op. cit. – S. 53.

⁹ *Supińska J.* Dylematy polityki społecznej. – Warszawa, 1991. – S. 81.

¹⁰ *Kunikowski J.* Słownik podstawowych terminów wiedzy i edukacji do bezpieczeństwa. – Siedlce, 2005. – S. 12.

¹¹ Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego / Red. J. Kaczmarek, W. Łepkowski, B. Zdrodowski. – Warszawa, 2009. – S. 13.

¹² *Stańczyk J.* Op. cit. – S. 15.

¹³ *Ibidem.*

¹⁴ Słownik współczesnego języka polskiego / Red. B. Dunaj. – Warszawa, 1996. – S. 50.

¹⁵ *Kopczewski M., Krawczyk J.M.* Wybrane elementy bezpieczeństwa wewnętrznego państwa na podstawie założeń «Strategii bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej» // *Doctrina. Studia społeczno-polityczne.* – Nr 8. – 2011. – S. 103.

¹⁶ *Zajac J.* Bezpieczeństwo państwa // *Bezpieczeństwo państwa. Wybrane problemy.* – S. 18.

¹⁷ *Cieślarczyk M.* Społeczeństwa i społeczności na przełomie wieków – od bezpieczeństwa kultury do kultury bezpieczeństwa // *Bezpieczeństwo w perspektywie socjologicznej* / M. Cieślarczyk (red.). – Warszawa, 2001. – S. 32.

¹⁸ Ustawa z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym (Dz. U. z 20013. Poz. 1166.). Zarządzanie kryzysowe to działalność organów administracji publicznej będąca elementem kierowania bezpieczeństwem narodowym, która polega na zapobieganiu sytuacjom kryzysowym, przygotowaniu do przejmowania nad nimi kontroli w drodze zaplanowanych działań, reagowaniu w przypadkach wystąpienia sytuacji kryzysowych, usuwaniu ich skutków oraz odtwarzaniu zasobów i infrastruktury krytycznej.

- ¹⁹ Skrzyżczyńska J. Wybrane zagadnienia z ekologii. – Siedlce, 2009. – S. 10–12.
- ²⁰ Ibidem.
- ²¹ Śladkowski S. Bezpieczeństwo ekologiczne Rzeczypospolitej Polskiej. – Warszawa, 2004. – S. 3.
- ²² Pietraś M. Bezpieczeństwo ekologiczne w Europie. – Lublin, 1996. – S. 47.
- ²³ Haber J. Bezpieczeństwo jako determinanta stosunków międzynarodowych // Determinanty polityki zagranicznej i międzynarodowej / J. Haber (red.). – Warszawa, 1981. – S. 66.
- ²⁴ Śladkowski S. Op. cit. – S. 13.
- ²⁵ Ibidem. – S. 14.
- ²⁶ Księżopolski K.M. Op. cit. – S. 173–192.
- ²⁷ Wnuk Z. Ekologia i ochrona środowiska. Wybrane zagadnienia. – Rzeszów, 2010. – S. 9.
- ²⁸ Ibidem.
- ²⁹ Michajłow W. Sozologia i problemy życia człowieka. – Wrocław, 1975. – S. 15.
- ³⁰ Zięba R. O tożsamości nauk o bezpieczeństwie // Zeszyty naukowe AON. – Nr 1869/2012. – S. 9.
- ³¹ Flis J. Pojęcie i istota zagrożeń bezpieczeństwa narodowego // Bezpieczeństwo narodowe Polski w XXI w. Wyzwania i strategie / Jakubczak R., Flis J. (red.). – Warszawa, 2006. – S. 98.
- ³² Hołyst B. Wiktymologia. – Warszawa, 1997. – S. 64–65.
- ³³ Kaniasty K. Klęska żywiołowa, czy katastrofa społeczna. – Gdańsk, 2003. – S. 17.
- ³⁴ Ibidem. – S. 15.
- ³⁵ Raczkowski K., Żukrowska K., Żuber M. Interdyscyplinarność nauk o bezpieczeństwie. Paradygmat. Wiedza. Demarkacja. – Warszawa, 2013. – S. 182.
- ³⁶ Śladkowski S. Op. cit. – S. 19; Kołodziński E. Wprowadzenie do zarządzania bezpieczeństwem. – Olsztyn, 2008. – S. 7.
- ³⁷ Śladkowski S. Op. cit. – S. 28.
- ³⁸ Wnuk Z. Op. cit. – S. 74–88.
- ³⁹ Cieślarczyk M., Kuriata R. Kryzysy i sposoby radzenia sobie z nimi. – Łódź, 2003. – S. 34.
- ⁴⁰ Kubiak K. Wielkie aglomeracje w aspekcie klęsk żywiołowych i katastrof technicznych // Katastrofy naturalne i cywilizacyjne. Zagrożenia cywilizacyjne początku XXI wieku / M. Żuber (red.). – Wrocław, 2007. – S. 145.
- ⁴¹ Wnuk Z. Op. cit. – S. 86–99.
- ⁴² Kopczewski M. Bezpieczeństwo wewnętrzne państwa. Wybrane elementy // Doctrina. Studia społeczno-polityczne. – Nr 10. – 2013. – S. 103.
- ⁴³ Ibidem.
- ⁴⁴ Ibidem.
- ⁴⁵ Ibidem. – S. 104.
- ⁴⁶ Molek W., Stec K., Marciniak R. Zarządzanie kryzysowe w systemie kierowania bezpieczeństwem narodowym // Kwartalnik «Bezpieczeństwo Narodowe». – I-2011/1. – S. 45.
- ⁴⁷ Ibidem.
- ⁴⁸ Górka K., Poskrobko B., Radecki W. Ochrona środowiska – Problemy społeczne, ekonomiczne i prawne. – Warszawa, 1998. – S. 30.
- ⁴⁹ Ibidem.
- ⁵⁰ Kielczewski D. Ekologia społeczna. – Białystok, 2001. – S. 163.
- ⁵¹ Ibidem.
- ⁵² Jaroń J. Ekologia, sozologia, ekofilozofia, ekoetyka, ekonomia proekologiczna. – Warszawa, 1997. – S. 114.
- ⁵³ Rubacha A. Ekologia głęboka po 38 latach // Dzikie życie. – Nr 9/195. – Wrzesień 2010. – S. 1.
- ⁵⁴ Becla A., Czaja S., Poskrobko T. Międzynarodowa ochrona środowiska. – Wrocław, 2014. – S. 18–19.
- ⁵⁵ Ibidem.
- ⁵⁶ Ibidem.